

МОЛОДШИЙ СПЕЦІАЛІСТ: МІСЦЕ В СУСПІЛЬСТВІ, ОСВІТІ, ВИРОБНИЦТВІ

Напередодні нового навчального року директор департаменту вищої освіти Міністерства освіти і науки України Олег Шаров відповів на запитання головного редактора журналу Світлани Жуковської.

С.Ж. Олегу Ігоровичу! Пройшло два роки після прийняття Закону України «Про вищу освіту», імплементація якого проходить з певними складнощами, що, напевно, закономірно. Далеко не всі сприйняли вилучення ОКР «молодший спеціаліст» з вищої освіти. На скільки цей крок був доцільним і які перспективи підготовки фахівців цього рівня на сьогоднішній день?

О.Ш. Давайте розпочнемо з кінця. Підготовка фахівців рівня «молодший спеціаліст», вважаю, за ці два роки ніякого негативного впливу не зазнала. І хочу зазначити, що в цьому році державне замовлення дещо збільшили, ніж у попередній рік.

«Молодший спеціаліст», у будь-якому випадку, дуже важливий освітньо-кваліфікаційний рівень для нашої освітньої системи, тому що випускники технікумів, коледжів мають надійну установлену нішу на вітчизняному ринку праці.

Тепер питання про вилучення ОКР «молодший спеціаліст» з системи вищої освіти. Цей процес довготривалий. Нас турбує те, що на підготовку молодшого спеціаліста здійснюється набір на базі дев'яти класів. Це суперечить європейським нормам, які стосуються вищої освіти. Здобувач програми вищої освіти повинен мати документ про повну загальну середню освіту. І тоді перед технікумами і коледжами виникає дилема – відмовитися від набору на базі дев'яти класів, або перейти зі статусу вищої освіти в інший, наприклад, професійної освіти.

На мою думку, завжди будуть існувати законодавчі акти, норми, які дозволятимуть фахівцям цього рівня продовжувати навчання, тому що безперервна освіта

є пріоритетом у нашій державі. Через те не варто дивитися на розвиток ситуації як на драму. Це просто певний етап діяльності. У двадцять роки ХХ століття технікуми були вищими навчальними закладами. Після реформи тридцятих років вони стали середньо-спеціальними навчальними закладами, у дев'яності знову відбувся перехід до системи вищої освіти. Зараз нова реформа, але ніхто не ставить під сумнів необхідність підготовки фахівців цього рівня. Зовсім інше бачення статусу молодшого бакалавра. Але про це, на мою думку, мова йтиме пізніше.

С.Ж. Молодший спеціаліст має власну нішу щодо працевлаштування, а також значна кількість випускників технікумів і коледжів продовжують навчатися в університетах за скороченим терміном. Ваше ставлення до фахового випробування під час вступу до університетів випускників технікумів і коледжів?

О.Ш. Давайте розглянемо це питання трохи в іншій площині. По-перше,

з кожним роком відсоток випускників технікумів і коледжів, які бажають продовжити навчання на рівні бакалавра, зростає. Не хочу сказати, що ця статистика є абсолютною, але таке відбувається. Чесно кажучи, в цьому мінусів може бути більше, ніж плюсів. Це означає, що незначна кількість випускників технікумів і коледжів відразу виходять на ринок праці. Отже, ніша для працевлаштування, якою так пишались ці навчальні заклади, поступово розмивається. До цього можна ставитися по-різному. Це може подобатись чи не подобатись. Є різні спеціальності, за якими готують молодших спеціалістів. Є затребувані, а є й такі, за якими працевлаштування є важливим.

Наступний момент – вступ на подальше навчання за скороченим терміном. Раніше, як ви знаєте, було дозволено вступати тільки на споріднені спеціальності. Сьогодні це обмеження знято. Таким чином, ми даємо нашій молоді можливість формувати власні освітні траєкторії. Це, у якійсь мірі, дозволяє зняти соціальне напруження: коли людина навчається багато років одній і тій же спеціальності, і відчуває що це не її покликання, то вона не буде ані мотивована на навчання, ані давати позитивну оцінку своєму навчальному закладу. Тому це дуже важливий крок.

Що стосується взагалі фахового випробування? Яка у нас є альтернатива фаховому випробуванню під час вступу на бакалав-

рат за скороченою програмою? Проводити зовнішнє незалежне оцінювання? Мабуть, це необхідна умова для отримання атестата про повну загальну середню освіту. Але коли людина закінчує технікум чи коледж – це дещо вищий рівень, ніж рівень середньої освіти. І це теж потрібно враховувати. Якщо цю молодь ми будемо приймати на навчання на бакалаврат винятково за сертифікатами ЗНО – це не буде відображати фахової підготовки. Якщо ми будемо проводити фахові випробування, не враховуючи загальноосвітню підготовку, також виникатимуть запитання. Але найбільше нас турбує, що чимало вищих навчальних закладів роблять державне замовлення під випускників технікумів і коледжів. Фактично під конкретних людей, що нівелює конкурсну складову. Це прямим текстом суперечить Закону України «Про вищу освіту». Ось тут ми маємо серйозно попрацювати над тим, щоб фахові випробування перестали бути суто формальними, а стали б реальним і справедливим конкурсом.

С.Ж. Розпочато розробку стандартів вищої освіти. Як нові стандарти позначаються на підготовці молодших спеціалістів?

О.Ш. Ми поки що не розробляємо стандарти для підготовки молодших спеціалістів, тому що до кінця не врегульований законодавчий статус цього освітньо-кваліфікаційного рівня. Але нові стандарти обов'язково вплинуть на його підготовку. Чому?

Це дуже просто! По-перше, сьогодні молодших спеціалістів набирають за тим же самим переліком спеціальностей, що і бакалаврів, спеціалістів, магістрів, тобто прив'язка спеціальностей молодшого спеціаліста до бакалавра вже здійснюється за новим переліком, і відповідно стандарти, які зараз розробляють для бакалаврів, будуть основою для побудови освітнього процесу під час підготовки молодшого спеціаліста. Якщо технікуми і коледжі бажають, щоб їх випускники продовжували навчання за скороченими програмами, вони вимушені виконувати частину бакалаврських стандартів, за необхідності модифікуючи та модернізуючи свій освітній процес. Тому вплив буде безпосередній. На мою думку, незабаром будуть розроблені стандарти підготовки молодших спеціалістів за новим переліком спеціальностей. Напевно, це не розпочнеться у найближчі півроку, але я щиро сподіваюся, що довго очікувати не доведеться.

С.Ж. Трудові колективи навчальних закладів стурбовані можливим переведенням їхнього фінансування у місцеві бюджети. Наскільки доцільно це робити, якщо зрозуміло, що без відповідних субвенцій технікуми і коледжі не зможуть існувати?

О.Ш. Це болісне питання. Міністерство освіти і науки проти негайного переведення фінансування навчальних закладів на місцеві бюджети. Не буду приховувати – на цьому наполягає Міністерство фінансів Укра-

їни. Але остаточне рішення буде за народними депутатами. Відносно відповідних субвенцій, на мою думку, справа не в них. У першу чергу, в розумінні того де і які технікуми та коледжі, яку відіграють роль у системі підготовки кадрів. Ми сьогодні маємо більш-менш диференційованих два-три види технікумів і коледжів. Є навчальні заклади з дуже широким спектром спеціальностей, які фактично відіграють роль не стільки галузевих навчальних закладів, скільки територіальних. Тих навчальних закладів, які є освітніми лідерами відповідних територій. І вони потрібні для розвитку саме цих територій. Ми зараз не говоримо про те, хто має їх фінансувати. Ми зацікавлені, щоб всі технікуми і коледжі фінансувались з центрального бюджету. Але це вирішать депутати Верховної Ради.

Друга група технікумів і коледжів – це галузеві, які орієнтовані на ті види економічної діяльності, які превалюють у певному районі, субрегіоні, регіоні. З одного боку, вони є галузевими, а з іншого – регіональними. До таких належить багато аграрних та будівельних технікумів і коледжів.

У нас є третій тип технікумів і коледжів, які працюють на загальнодержавному рівні, готуючи фахівців, що забезпечують потреби всієї України. І їх не так багато. Але вони існують. Нам необхідно подумати як класифікувати ці навчальні заклади і побудувати систему

управління та фінансування в майбутньому. Хоча ще раз хочу наголосити на доцільності наразі залишити фінансування на державному рівні. Досвід кризового фінансування системи професійно-технічної освіти у 2016 році вчить тому, що це не просте питання. Хоча переведення фінансування ПТНЗ на місцевий рівень вимусило керівників освіти в регіонах замислитися над доцільністю підготовки тих чи інших фахівців. На мою думку, слід замислитися керівникам технікумів і коледжів, у яких щорічно виникають проблеми недовиконання державного замовлення саме через підготовку фахівців, які сьогодні для національної економіки не потрібні.

С.Ж. В Україні є достатня кількість електронних платформ, на яких освітяни розміщують свої напрацювання, але, на жаль, вони є автономними, кожна з них існує сама по собі і спрямована на конкретного споживача.

Нещодавно в одному з інтерв'ю Міністр освіти і науки України Лілія Гриневич наголосила, що хотілося б, щоб через п'ять років в Україні діяла велика електронна освітня платформа, якою могли б користуватися освітяни. Чи вже є якісь напрацювання в цьому напрямку?

О.Ш. Думаю, що Лілія Михайлівна мала на увазі певну платформу, яка б об'єднувала певні освітні інституції, науково-дослідні установи, організації третього сектору, громад-

ські організації, експертний центр. Чесно кажучи, взявши на себе функції розробки і підтримання такої платформи, ми навряд чи отримаємо якісний продукт. Держава може координувати і сприяти розвитку такої платформи. Перекоаний, що це буде дуже і дуже корисно. Що стосується того як це може виглядати? Тут ситуація достатньо проста. Сьогодні напрацьовується багато різноманітних матеріалів і, так чи інакше, вони будуть між собою поєднуватись і створювати освітнє поле. За цим майбутнє. В багатьох країнах цей етап уже пройдено.

С.Ж. Олегу Ігоровичу! Керівників технікумів і коледжів, викладачів, батьків турбує рік останнього прийому на навчання за ОКР «молодший спеціаліст» у системі вищої освіти.

О.Ш. На це питання сьогодні відповіді немає. У законі України «Про вищу освіту» зазначено, що це – 2016 рік, і Міністерство освіти і науки повинно виконувати закон. Але є проекти, які переносять цю дату на рік, на два, деякі навіть на більше. Восени депутати ухвалить якесь рішення. Якщо цього не відбудеться – це буде означати, що у 2017 році вступить у силу рішення, що ОКР «молодший спеціаліст» зникне з системи вищої освіти. Але сподіваюся не тільки на логічність депутатів, а й їх конструктивність і бажання зробити якомога краще.